

İktisat

Faiz - Banka
ve İslâm

— VI —

Mustafa COŞKUN

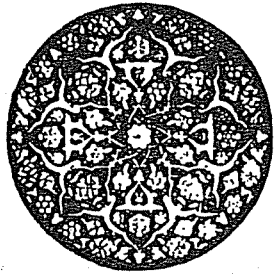
MODERN ekonominin getirdiği faiz düzeni, imansızlık üzerine kurulmuştur. İktisat ile Allah, insanlık ile Allah iradesi arasında —bugün ekonomiye göre— bir ilgi yoktur. İnsan, kâr elde etmekte ilâhî iradeye bağlı değildir; hürdür. Kazancını başkası için harcamakta veya yardım suyunu taşıyıp taşımamakta serbesttir. Gaye, para kazanmaktır. Bu gayeye götüren yollar ilâhî esaslara göre değil, beşerî isteklere göre ayarlanır. Bunun için modern iktisat kuralları, lâiktir.

İslâm Dini ise, iktisatta veya siyasette insanı, ilâhî iradeye bağlı kılmıştır. Bağlılığı nisbetinde de Allah'ın halifesi saymıştır. Bu payeyi kazanmak isteyen insan, istediği gibi hareket edemez. İlâhî nizamı hayatında tatbik etmesi şartıyla Allah'ın halifesidir. Diğer insanların çıkarlarını da düşündüğü takdirde Allah'ın halifesidir. Zira; eli altında bulunan eşyanın hakiki ashibi Allah'dır, o bir vekildir. Vekili bulunduğu nimetleri, diğer insanlara da infak etmekle mükelleftir. Fakat hiç bir mü'min, —gücü yettiği müddetçe— el açmamalıdır. Çalışıp kazanmalıdır. Zenginlik yollarını arayarak kârını artırmalıdır. Diğer insanlara zarar vermemek şartıyla kazancını genişletebilir. Bu husustaki faaliyetlerinin meşruiyeti ise, ilâhî prensiplere uygunluğu nisbetindedir.

İslâm Dini, servetin bir elde toplanmasını da hoş görmez. Buna vesile olan yollar kapatılmıştır.

«Ta ki sizden zenginler arasında mal, bir devlet olmasın» (Haşr sûresi, âyet: 7)

Bu âyet-i kerime ile, servetin muayyen kişilerde toplanmasına sebep olan ekonomik sistemler reddedilmiştir. Zira; servetin bazı kişiler elinde birikmesi, diğer insanların maddeten

ve manen zenginlerin hakimiyeti altına girmesine sebep olabilir. Himaye altında bulunan kişiler ise, bazı hususlarda bağımlıdır. Halbuki İslâm Dini, insanın Allah'dan başkasına boyun eğmemesini ister.

Kısaca belirtmeye çalıştığımız bu prensipler, İslâm'ın iktisat düzeninin ana hatlarıdır. Bundan dolayı FAİZ, Kitap ve Sünnet'de haram kılınmıştır.

Şimdi âyet ve hadisleri ele alarak bu haramın şiddetini belirtelim:

KUR'AN-I KERİM'DE FAİZ :

Faizi yasaklayan ve kıyanan âyet-i kerimelerin hemen hemen hepsi, Bakara Sûresi'nde toplanmıştır. Bunları sırayla ele alalım:

«Faiz yiyenler, şeytan çarpan kimseler nasıl kalkarlarsa öyle kalkarlar. Bu, onların «Zaten alış-veriş faiz demektir» demelerinden dolayıdır. Halbuki Allah, alış-verişi helâl, faizi haram kılmıştır. Kime Rabbinden bir öğüt gelir de faizcilikten vaz geçerse, geçmiş olanları kendine ve hakkındaki hüküm Allah'a aittir. Kim de tekrar dönerse, onlar, cehennem yaranırlar. Ve orada ebediyen kalacaklardır.» (âyet: 275).

Ne korkunç bir tasvir. «Faiz yiyenler şeytan çarpmış insanlar gibi kalkacaklar». El-ayak tutmaz, yüz ve gözde acı bir görüntü, ağız ve göz bir tarafa kaymış, konuşulan anlaşılmaz, tiril tiril titremekte. Ağzın ifrazatı, yukardan aşağı elbiseyi kirletmekte. Bu, fizyolojik bir değişim. Öyle olmasına rağmen bu manzara, kimin hoşuna gider?

Bu manzaranın bir de ma'nevî tasvirini düşünelim. Huzursuzluğun doğurduğu çarpışıklığı ve ebedî hayatın perişanlığını tasavvur edelim. İlâhî iradeye uymamanın doğurduğu huzursuzluk, dünya hayatını perişan eden bir şeytan çarpışıklığı değil midir? Lüks ve israfat içinde yüzen insanların dünyada huzur ve sükunün tadını tadamaması, bir şeytan çarpışıklığı değil midir? Faiz yiyenler, fizyolojik bakımdan bir şeytan çarpışıklığına uğramasalar bile, bu dünyadaki huzursuzluk onlar için bir şeytan çarpışıklığıdır. Faiz yiyenlerin içlerinde uyanan her hayırhah duyguyu, onları şeytan çarpmış gibi sarsar ve hemen o duyguyu boğmaya çalışırlar.

O halde mü'min, faizi bırakmalıdır. Bırakmazsa Allah'ın buyruğuna imanı yok demektir. Bir nebzecek iman hissine sahip olan insanın bu müthiş manzara karşısında, acaba kalbi ürpermez mi? Ürpermek nerdee. Bir de kalkarlar, «Zaten alış-veriş faiz demektir» derler.

Evet; faizcilerin bir iddiası da budur. Halbuki, faiz ile ticaret arasında pek çok farklar mevcuttur. Büyük âlim El Mevdûdî, bu farklardan uzun uzadıya bahseder. Biz, bunları özetleyelim:

«Ticarette faydalanma, alıcı ile satıcı arasında eşit seviyededir. Çünkü müşteri, satıcıdan almış olduğu maldan faydalanıyor. Satıcı da harcadığı emeğin, kaybettiği vakitlerin karşılığı olan parayı alarak faydalanıyor. Faizde ise bu faide eşit değildir. Borçlu ile borç veren arasındaki bu menfaat bir değildir. Borç veren, borçludan bir miktar (para (faiz), almakta ve bundan fayda görmektedir. Bunda şüphe yoktur.

Borçlu ise, borç verenden bir mühlet (zaman) almaktadır ki, bu zamanın kendisine fayda getirip getirmeyeceği belli değildir. Şayet faizle almış olduğu bu parayı, şahsî ihtiyacı için harcamışsa, (Faizcinin tanıdığı) mühlet kendisine fayda vermeyecektir. Çünkü almış olduğu bu parayı hemen harcayıp bitirecektir. Şayet ticaret, sanayi veya ziratta kullanmak üzere aldıysa bu para, kendisine fayda getirebileceği gibi zarar getirmesi de imkân dahilindedir.» (1)

«Riba yiyenler, alış-verisi ribaya eşit tutuyorlar. Kur'an ise bunları ayırır. Çünkü ticarete sermaye sahibi, kazanmak ile zarar etmek ihtimallerini birlikte göze alır. Ribada ise yalnız kazanç düşünülüyor, sermayedar ise yalnız kâr peşindedir. Onun için alış-verişi ile riba arasındaki fark pek barizdir. Ve ribacıların ileri sürdükleri iddia yalnız kendi menfaatlerinin ifadesidir. Yoksa hakikat aşikârdır.» (2)

Ticarete kâr olduğu gibi zarar da vardır. Kişinin bilgi ve tecrübesi, ticarete olan istidadı, kâra veya zarar sebep olabilir. Faizde ise insan, imza atmaya, hatta yemek yemeğe akli yetmese bile yattığı yerden faiz kazanabilir. Faizde kazanç kat'idir. Kısacası, alış-verişte bilgi, emek ve maharet; diğerinde ise, emeksiz kazanç vardır.

İşte bu düşünceler muvacehesinde, «Kime Rabbinden bir öğüt gelir de faizcilikten vaz geçerse, —bu ayetten önceki— hüküm Allah'a aittir. Geçmiş günahlar, Allah'ın rahmetine kalmıştır. Kim de tekrar faizciliğe dönerse onlar, cehennem yaranıdır, orada ebedî kalacaklardır.»

«Allah ribayı mahveder, sadakaları ise, artırır ve Allah küfran-nimette bulunan günahkâr herkesi sevmez.» (âyet: 276)

Bu âyet-i kerimenin mucizesini bugün açıkça görmekteyiz. Dünya üzerinde cereyan eden devalüasyonlar, para krizleri hep faizli kredilerin meydana getirdiği tahrip dalgaları değil midir?

Dünya piyasalarındaki enflasyonist hareketler, fakirin ayakkabı ve elbisesinden tutun da traktörüne varıncaya kadar her şeyin fiyatını altüst etmektedir. Ayet-i kerimenin beyanına göre, faizle muamele gören insanlar, rahat ve huzur yüzü göremeyecektir. Göremiyor da. Binlerce lira alıp yine de huzur göremiyen insanların feryadını kulaklarımızla duyup ızdıraplarına gözlerimizle şahit olmaktadır. Maddî ilerlemeler, konfor ve lüks hiçbirimizi huzura kuvaşuturamıyor. Kazancımızın hareketini göremiyoruz. Maaşını cebine doldurup eğlence yerlerini kahkaha tufanı ile çınlatanlar, acaba bugün dışarda aynı kahkahayı, aynı tatlılıkla atabiliyor mu? Doldurulan eğlence yerleri, huzursuz gönüllerin acı kahkahalarıyla dolsa da aynı huzursuzluk dışarda devam etmektedir.

Huzur bulamazlar. Çünkü kazancının bereketini kaçıran amillerin etkisi altındadırlar. Herde karşılaşacağı malî buhranların ızdırabını düşündükçe huzuru kaçmaktadır. İnsan oğlu, düşündükçe sınırları gerilmekte ve buhrandan buhrana sürüklenmektedir. Sıkıntısını gidermek için eğlence yerlerine koşmakta, fakat bu da sıkıntısını giderememektedir. Manâyı unutup maddeye bağlanan insanlar, sevgi, şefkat ve yardım şuurundan uzaklaşmışlardır. Sevgisi bile menfaate bağlı. Yardımı bile faizsiz olmuyor. Böyle bir toplumda kazancın bereketi olur mu? Faizle verdiği borcu yardım kabul eden insanın kazancı, ona huzur getirir mi? Elbette hayır. Dinimiz, yardımın karşılıksız yapılmasını ve yardım ettiğimiz insandan bir şey beklemenin doğru olmayacağını haber vermektedir. Müddessir Süresinde:

«Yaptığın yardımı, daha fazlasını umarak yapma.» (âyet: 6). buyularak maddî menfaat gözeterek başkasına yardım etmenin doğru bir şey olmadığı, Allah'ın rızasını ümit etmenin en doğru yol olacağı belirtilmektedir.

Şu halde faiz karıştırdığımız kazancın bereketi yoktur. O kazançtan fayda umulamaz.

Faizci, görünüşte parasını fazlalattırıştır. Veya faizci, bir başkasının malını-artırma gayesiyle faizle borç vermiştir. Fakat; piyasa dal-

galanmaları, lüzumsuz israfata varan lüks ve huzursuzluğun ittiği eğlence masrafları, bir anda onun gelirini yok etmektedir. O kazancın bereketini kaldırmaktadır. Şu âyet-i kerime iddiamıza bir delildir:

«Diğer insanların mallarını artırmanız gayesiyle verdiğiniz ribalar, (onların mallarını) Allah katında artırıp çoğaltmaz. Fakat sizin Allah rızasını umarak verdiğiniz zekât böyle değildir. İşte —mallarını— kat kat artıranlar ancak onlardır.» (Rum sûresi, âyet: 39)

Görülüyor ki, faiz ne verenin ve ne de alanın malını artırmaz. Bizim ileriye göremiyen gözlerimiz, faizin malı artırdığını zanneder. Buna da zayıf imanımız sebep olmaktadır.

Bakara sûresindeki faizle ilgili âyetlerin üçüncüsü, huzurun ve bereketin yollarını göstermektedir:

«İman edip salih amel işleyenlerin, namaz kılp zekât verenlerin Rabları katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur ve üzülecek de değillerdir.» (âyet: 277)

İşte hakikat budur. Faiz yiyenlere korku, ızdırap ve felâket var. İyi amel ve faydalı işlerde bulunanlara huzur ve sükunet...

Müteakip âyetlere devam edelim:

«Ey iman edenler, Allah'dan korkun, eğer mü'minlerdenseniz faizden kalana bırakın.» (Bakara sûresi, âyet 278)

«Böyle yapmazsanız, bunun Allah'a ve peygamberine karşı bir harp olduğunu bilin. Şayet tevbe ederseniz, sermayeniz sizindir. Hem haksızlık yapmış hem de haksızlığa uğratılmış olmazsınız.» (Bakara - 279)

Âyet-i kerime, mümin olabilmek için faizden geri kalanı bırakmayı âmir. Âyet gelmeden önce alınan faizlerin affı Allah'a mahsustur. Hüküm geldikten sonra faiz alınıp verilmeyecektir. Çünkü kanun hükümleri, makabline şamil olamaz.

Burada dikkat edeceğimiz nokta şudur: Allah-ü zülcelâl, faizi bırakmayı, iman etmiş olabilmenin şartı olarak göstermektedir. Bu açık hüküm karşısında faizle işgal edip ondan yarar uman insanların imanı acaba ne durumdadır? Fakat; bugünün ekonomik nizamı; faiz esası üzerine kurulmuştur. Bugün tüccarından tutun da memuruna ve hatta çiftçisine varıncaya kadar faizin yelinden mütessir olmayan yoktur. Ve bu durum, kanunî müeyyideler altında cereyan etmektedir. Tüccar böyle müesseselerle iş görmeye mecburdur. Yoksa yaşayamaz. Bu durum, sistemin tabii sonucudur. Buna rıza göstermek, imanımızın renginde nasıl bir solma meydana getirir, buna fetva verecek gücü, kendimde bulamıyorum.

Daha sonraki âyet, daha müthiş bir manzarayı gözümüzün önüne sermektedir ki, «Faizi bırakmamayı, Allah'a ve Resulüne karşı açılmış bir harp» olarak nitelemektedir.

İnsan ve yaratıcısının karşılıklı harbi... Mümin ve peygamberini karşı karşıya getiren bir savaş... Âciz insan bir tarafta, Allah ve Resulü bir tarafta. Hangi mümin buna cesaret edebilir? Ya mümin olup harbi bırakacak ki, bu da faizi bırakmaya bağlı. Veya faize devam edip Allah ve Resulüyle harbe devam edeceksin. Bu da imansızlık demektir.

«Resulüllah (S.A.) son zamanlarda inmiş olan bu âyet-i kerimenin nüzulünden sonra Mekke-i Mükerrreme'de bulunan âmil (zekât toplayan memur)ine faiz ile muamele eden Muğire Kabilesiyle faizcilikten vaz geçemedikleri takdirde muharebe etmesini emretti.» (3)

Allah'ın bu emrine muhalefet eden insan ve cemiyetlere zaten harp

açılmıştır. «Bu harp en korkunç ve öldürücü şekliyle halen ilân edilmiştir. Bu savaş bir kalp ve âsap savaşdır. Bereket ve bolluğa karşı girilmiş savaştır... Saadet ve huzur savaşdır. Bu savaşta Allah'ü teâlâ bazı isyankâr kullarını diğer bir kısım âsî kulları üzerine musallat etmektedir. Bu, menfaatların boğuşmasının savaşdır. Zulüm ve dolandırıcılık savaşdır bu. Korku ve ızdırap savaşdır bu.» (4)

Âyet-i kerimenin sonundan anladığımıza göre: «Tevbe edip faizden vaz geçsek ne aldatmış ve ne de aldanmış oluruz.» Bu, mü'minin hayat prensibidir. «Ne aldatmak, ne de aldanmak».

Bu husustaki âyetler, «Darda kalmış insanlara gösterilecek kolaylığı» belirterek son bulmaktadır.

«Borçlu darda ise kolaylığa kadar beklemelidir. Bununla beraber, eğer bilerseniz sadaka olarak bağışlamanız sizin için daha hayırlıdır.» (Bakara - 280).

Riba ile ilgili, Âli İmran sûresindeki âyet-i kerime de şöyledir:

«Ey iman edenler, kat kat artırılmış ribayı, yemeyiniz. Allah'dan korkunuz ki, kurtuluşa eresiniz» (âyet: 130).

«İslâm, basit faizi değil, kat kat faizi yasak etmiştir» diyenlerin delil olarak gösterdikleri âyet, budur. Bu iddialara cevap vermek üzere, (Mürekkab - Kat Kat Faiz) başlığı altında bu konuya tekrar döneceğiz. Şimdi faizin haramiyetine Sünnet'den deliller verelim.

HADİS'LERDE FAİZ :

Kur'an-ı Kerim'den ayrı olarak bir çok hadis-i şeriflerde de riba, kötülenmiş ve kat'î olarak men edilmiştir.

1— *Cabir'den rivayet edilir ki, Resulullah (S.A.V.) «Riba yiyen (faiz alan), yediren (veren) ve akdi yazan kâtibe ve her iki tarafın şahitlerine lânet etti ve onlar, (günahta) müsavidir»* buyurdular. (5)

Hadis'de geçen «Riba yiyen»den maksat, parasını faizle verendir. «Yediren»den maksat da faiz verendir. Bu akdi yazan ve bu akde şahitlik yapan da böyle bir haramın işlenmesine yardım etmişlerdir. Bu işi bilerek yapmış olurlarsa, lânet hudutları içersine onlar da girer.

2— *«Faiz, yetmişüç baktır. Bunların (günah itibarıyla) ehveni, bir kimsenin annesi ile cinsi münasebette bulunması gibidir. Şüphesiz ki, faizin en fazlası, müslüman bir kimsenin ırzıdır»*. (6)

3— *«Bir kimse, bilerek bir dirhem bile olsa riba yiyecek (alacak) olursa o kimse, zinadan altı defa daha şiddetli bir günah işlemiş olur»* (7) (İbni Hanbel ve Darekutni)

4— *Resulullah buyurdu: «Miraç gecesi bir insan topluluğuna rastladım, bunların mideleri, içi yılanlarla dolu ve dışardan bakıldığında bu yılanların görülebileceği bir eve benziyordu. Dedim ki, bunlar kim? Cebrail cevaben dedi ki, (Bunlar riba yiyenlerdir).»* (8) —İbn-i Hanbel ve İbn-i Mace—.

Görülüyor ki, Hadis-i şeriflerde faiz, çok kötü örneklerle gözümüzün önüne serilmektedir. Bu şekildeki benzetmelerle kötülüğünün derecesi gösterilmektedir. Mü'mine düşen vazife, bundan uzaklaşmaktır. Rızıkımızın bereketi, günlerimizin huzurlu geçmesi buna bağlıdır.

(1) Er-Riba, s. 83, Beyrut.

(2) Tanrı Buyruğu, c: II, 267. dip not.

(3) S. Kutup, Fî Zılâl-il-Kur'an, c: II, s. 136, İst. 1971.

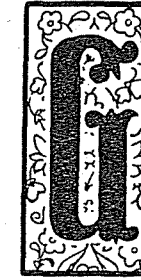
(4) S. Kutub, aynı eser, c. II, s. 137.

(5) A. Davutoğlu, Selâmet Yolları, c. III, s. 75.

(6) A. Davutoğlu, aynı eser, c. III, s. 75.

(7) E. Kureşi, Faiz Nazariyesi ve İslâm (mütc. S. Tuğ), s. 50-51, İst. 1966.

Musikî

EÇEN yazımızda mûsikînin insan ve cemiyet üzerindeki müsbet?menfî tesirlerinden bahsetmiş, çocuklarımıza mûsikî terbiyesi verirken, veya daha önce, millî ve dinî terbiye verilmesinin gereğini ve önemini belirtmeğe çalışmıştık. Bu noktaya tekrar dikkati çektikten sonra, gözbebeğimiz yavrularımıza mûsikî terbiyesini nasıl vermemiz gerektiği üzerinde düşünebiliriz.

Şunu ehemmiyetle ifade etmek isteriz ki, biz burada sadece ebeveynlere hitabetmek istiyoruz. Okullarımızda tatbik edilen müzik eğitimi, bu yazımızın sınırları dışında kalır. Esasen bu ikinci şık üzerinde tetkik yapmak demek, bütün eğitim sistemimizi ele almak demektir ki ayrı, uzun ve üzücü bir konudur. Arzumuz; tenkit etmek değil, hatta yol göstermek de değil, —fetva vermek zaten haddimiz değil— belki, muhterem okuyucularımızı bu konuda düşünmeye sevkettir.

Önce şu sorunun cevaplandırılması gerekiyor: Evlâdınızı dinleyici olarak mı yetiştirmek istiyorsunuz, yoksa icracı olarak mı?

Belki bazı okuyucularımız, sorumuzun birinci şikkına takılıp —dinleyici olmak için de yetismeye ne lüzum var— diye düşüneceklerdir. Halbuki cemiyetimizde her yanıyla ihmal edilen ve konumuzun da bel kemiğini teşkil eden bir husustur bu. Evet, dinleyici olabilmek için de yetismeye ihtiyaç vardır. İyi bir dinleyici olunmadan iyi bir icracı da olunamaz zaten. Bu hükmümüz dindışı musıkî için olduğu kadar, Dinî Musıkî (*) sahası için de geçerlidir.

Dinleme işini başlıca iki safhada düşünmek lâzımdır:

- 1 — Dinlenecek mûsikî'yi seçmek,
- 2 — Dinlemesini bilmek. (Dinleme âdabı ayrı ve önemli bir konudur. Burada kastedilen, düşünerek, öğrenerek, zevk alarak dinlemektir.)

Dinleyici mûsikîyi iggüdüsüyle de bilecek, bilmiyorsa öğrenecektir. Yine musıkî ile ilgili sayılabilecek bir atasözümüz vardır:

«Kızı kendi haline bırakırsan, ya davulcuya varır, ya zurnacıya...»

İnsanoğlu fitraten kolaya, başite, ucuza ve haricî şatafata meyyâldir. Bunlar ise çok defa değersiz, bayağı hatta bazan zararlı neticelere vardırı. Değerli şeyleri elde etmek için zora katanmak, akli kullanmak, işleri kendi haline bırakmamak gerektiğini insan terbiye ve tecrübe ile öğrenmek mecburiyetindedir. Mûsikî dinleyicisi için de bu böyledir.

«Mûsikî, kulağa hoş gelen nağmelerin tertip ve icrasıyla uğraşan san'attır, ilimdir.» Peki ama, kulağımıza hoş gelen her mûsikîyi dinlemeli miyiz?

MÜSİKİ TERBİYESİ

Taner SENAY
Kayseri Yüksek İslâm Ens. Öğretim Üyesi